

καὶ τοσούτῳ συνδεδεμένας εὔρον ἐν αὐταῖς τὰς ἀπόδεξεις, ὡστε τὸ πνεῦμα μου δὲν ἦδυνηθη ν' ἀνθέξῃ, καὶ παρεδόθην εἰς αὐτὰς ὡς αἰγυμάλωτος τῆς ἀληθείας. Καὶ τωράντι, δὲν δύναμαι ν' ἀρνηθῶ τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀρχήν τῆς αἰτιότητος, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ περιεχομένην ἔννοιαν ἐνδεικνύει μόνου καὶ πρώτου καὶ ἀπείρου αἰτίου, καὶ ἅμα τοιοῦτον αἰτίου ὑπάρχει, πρέπει νὰ εἶναι παντοδύναμον, πάνσοφον καὶ πανάγαθον, καὶ ὡς ἐκ τούτου πρόσωπον τέλειον καὶ ἄγιον, ἐνῷ καὶ ἐξ οὗ πᾶσα δύναμις καὶ ἀλήθεια καὶ καλλονή καὶ ἀγαθότης. Ὡς τοιοῦτον, ἀναντιρρήτως δὲν θέλει καὶ δὲν ποιεῖ εἰμὴ τὸ ἀγαθόν. "Ἄρα καὶ τὸ τυχόν ὑπάρχον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κακὸν δὲν χρησιμεύει, ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς πανσόφου καὶ παναγάθου αὐτοῦ προνοίας, ἢ ὡς δρος καὶ μέσον μείζονος ἀγαθοῦ. Παραδέχομαι ἐπίσης ὡς ἀπόδεδειγμένην τὴν ἀθανασίαν τοῦ πνεύματος, διότι καὶ αὕτη προκύπτει ὡς λογικὸν πόρισμα τῆς περὶ ψυχῆς καὶ περὶ Θεοῦ θεωρίας. Ὁποίαν δέ σοι διφεῖλω εὐγνωμοσύνην ὅτι μετὰ τοσαύτης ὑπομονῆς εἰσήγαγες εἰς τὸ πνεῦμα μου τὰς σωτηρίους ταύτας πεποιθήσεις ἃς θὰ ἔχω τοῦ λοιποῦ ὡς πολύτιμον θησαυρὸν ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου. "Ἐχω δμως εἰσέπι ἀνάγκην τῆς πατρικῆς ἀρωγῆς σου,

διότι μοὶ ἀπομένουσιν δλίγαι τινὲς ἀπορίαι, οὐχὶ πλέον περὶ τῆς πνευματικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τελειότητος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ περὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν σχέσεων, καὶ σοὶ ὑποβάλλω τὰς ἀπορίας ταύτας ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι καὶ ταύτας θέλεις μοὶ διαλύσει· εἶναι δὲ τὰ τελευταῖα νέφη ἃτινα ως μέλανα σημεῖα στήζουσι τὸν ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἀνατέλλοντα ἥλιον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πίστεως.

Τὸ πρῶτον συμπέρασμα ὅπερ ἔξαγω ἐξ ὕστων μοὶ ἀπέδειξας μέχρι τοῦδε εἶναι· ἡ μηδαμινότης τοῦ παρόντος βίου. Ἐὰν δὲ ἀνθρωπος εἶναι πνεῦμα ἀθάνατον προωρισμένον εἰς ἀτελεύτητον μακαριότητα, διατί νὰ βασανίζεται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πρὸς ἀπολαβὴν ψευδῶν καὶ προσκαίρων ἀγαθῶν, ἀφ' οὗ ἀπειρον καὶ τέλειον ἀγαθὸν ἐν ἀλλῇ ζωῇ τὸν περιμένει; διατί δὲ ἀγῶν καὶ ἡ πάλη τῆς παρούσης ζωῆς, ἐὰν πάντα ἐν αὐτῇ εἶναι ἀνάξια καὶ τῆς ἐλαχίστης προσπαθείας; Εἰχεν ἄρα δίκαιον δὲ Πλάτων λέγων ὅτι ὅλη ἡ ζωὴ πρέπει νὰ εἶναι μελέτη θανάτου, καὶ ὅτι ἡ μελέτη αὕτη εἴναι ἡ ἀληθῆς φιλοσοφία. Καὶ εἰς ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἡμῖν ἐλευθερίαν καὶ λόγον, διατί νὰ μὴ μεταχειρισθῶμεν τὴν ἐλευθερίαν πρὸς ἐπίσπευσιν

τῆς ἀπαλλαγῆς ἡμῶν ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου καὶ ταχυτέραν πραγματοποίησιν τοῦ ἀληθιοῦς ἡμῶν προορισμοῦ ἐν τῷ ἄλλῳ, δοτικὲς εἰναι αὐτὴ η βασιλεία τοῦ Θεοῦ; "Ἐγουσι λοιπὸν δίκαιον καὶ οἱ σημερινοὶ ἀπαισιόδοξοι, οἵτινες ἀνακαλύψαντες ὅτι πάντα ἔχουσι κακῶς ἐν τῷ κόσμῳ, συμβουλεύουσι τὴν ἀνθρωπότητα νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν καταστροφήν της. Μελέτη θανάτου, προσδοκία θανάτου, ἐπίσπευσις θανάτου, τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἔργον καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς μας, καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ζητῶμεν παρὰ Θεοῦ δι' ἀτελευτήτων δεήσεων. 'Αλλ' ἀκούει ἄρα ὁ Θεὸς τὰς δεήσεις μας, καὶ συγκατανεύει εἰς αὐτάς; Καὶ τοῦτο, ἀγαθέ μοι διδάσκαλε, μὲ ταράττει ἐπίσης καὶ με ἀνησυχεῖ. Μοὶ εἶπες ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποδίδωμεν τοὺς τὸν Θεὸν ἀνθρωπίνην μορφὴν καὶ ἀνθρώπινα στοιχεῖα, ἀλλ' εἶναι τοῦτο ἔνυνατόν; Βεβαίως ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα, καὶ οὐδὲν ύλικὸν ἐν αὐτῷ. 'Αλλὰ καὶ πνευματικῶς θεωρούμενος, καὶ πνευματικῶς ἐνεργῶν, δὲν ἐνεργεῖ ὡς ἀνθρώπος ὅτε εἰσακούει ἡ δὲν εἰσακούει τὰς δεήσεις μας; ἄρα θέλει μετὰ τὴν δέησιν διτι δὲν ήθελε πρὶν, ἄρα δὲν εἶναι ἀναλλοίωτος, καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι τέλειος, μεταβάλλεται ὡς ἡμεῖς, σκέπτεται, σταθμίζει τοὺς ύπερ καὶ κατὰ λόγους καὶ

ἀποφασίζει· δικαιά εἶναι ἡ ἀπόφασίς του, ὅτε
 ἀμφιβάλλω, ἀλλ' εἶναι ἀπόφασις. Ἐγει, καθό
 αἵτιον πρῶτον, δύναμιν ἄπειρον, τοῦτο εἶναι ἀνα-
 τίρρητον, καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ αἰτιατῷ ὑπάρχει
 λόγος, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἄπει-
 ρος ως ἡ δύναμις του, καὶ ἐκ τῶν δύο τούτων
 προσόντων παραδέχομαι ἐπίσης ὅτι κατὰ λογικήν
 ἀνάγκην προχύπτει καὶ τὸ τρίτον ἡ ἄπειρος ἀ-
 γαθότης. Ἀλλὰ δύναμιν, λόγον καὶ ἡθικότητα
 ἔχει καὶ ὁ ἀνθρώπος, διότι καὶ βούλεται, καὶ
 συλλογίζεται καὶ ἐνεργεῖ, καὶ πᾶς πάντα ταῦτα
 γίνονται ὑπὸ ἡμῶν τὸ νοῶ, διότι ἔχομεν συνεί-
 δησιν αὐτῶν, ἀλλὰ πῶς γίνονται παρὰ Θεῷ;
 μήπως γίνονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον; μήπως
 ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ, οἷαν παρέχει ἡμῖν ὁ λόγος,
 εἶναι ἴδαινίκευσις τῆς ἔννοιας τοῦ ἀνθρώπου, ἴδαι-
 νίκευσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; καὶ τάτε τί
 ἔτερον εἶναι ὁ Θεὸς ἡ ἴδαινικὸν πλάσμα τῆς δια-
 νοίας μας; Ἐὰν δὲν ἀπατῶμαι, τοῦτο δοξά-
 ζουσι καὶ τινες τῶν συγχρόνων φιλοσόφων, διότι
 πολλαχοῦ ἀνέγνων ὅτι συσταίνουσι τὴν λατρείαν
 τοῦ ἴδαινικοῦ καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν σύμφωνον βίον.
 ἀλλὰ τοῦτο καταστρέψει ἀρδην πᾶσαν πραγμα-
 τικότητα τοῦ Θεοῦ καὶ πᾶσαν πρὸς αὐτὸν σχέσιν
 τοῦ ἀνθρώπου, διότι τότε ὁ ἀνθρώπος λατρεύει

τὴν ιδέαν του δηλαδὴ ἔαυτόν. Δέν σοι φαίνεται ὅτι καὶ αἱ ἐνστάσεις αὗται ἔχουσιν ἀξίαν τινά, καὶ χρήζουσιν ἀπαντήσεως; Ἐὰν καὶ ταύτας λύσῃς, ἀγαθέ μοι διδάσκαλε, θὰ ἐπιθέσῃς τὴν κορωνίδα εἰς τὸ ἔργον σου, καὶ θὰ σώσῃς τὴν κινδυνεύουσαν ψυχήν μου.

IA'.

• Πελοθέου πρὸς Εὐγένιον.

Ἄνεγνων μετὰ ζωγρᾶς χαρᾶς τὴν ἐπιστολὴν σου, καὶ δοξάζω τὸν Θεὸν ὅτι ἡξίωσέ με νά σοι μεταδώσω τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν. Θέλει ἔλθει καὶ ὁδὲς ὅτε καὶ σύ, ἀγαπητέ μοι, θέλεις συνασθανθῆ ὅτι ἡ πίστις αὕτη εἶναι τῷ στοιχεῖον πολύτιμος θησαυρὸς γλυκυτάτων παρηγορῶν καὶ ἀθανάτων ἐλπίδων. Ἡξεύρεις ἥδη ὅτι σὺ μόνον ὑπάρχει πρῶτον αἴτιον, πηγὴ τοῦ ὄντος, ἀλλ' ὅτι τὸ αἴτιον τοῦτο δὲν εἶναι ἀγνωστος δύναμις παράγουσα καὶ συγκρατοῦσα τὸ πᾶν, ἀλλὰ πρόσωπον τέλειον καὶ ἀγιώτατον, ποιῆσαν τὸν κόσμον καὶ τὸν ἀνθρώπον διὰ τὴν ἀπειρον αὐτοῦ ἀγαθότητα. Ἡξεύρεις ὅτι ἔχων ἀπειρον δύναμιν καὶ σοφίαν, ὁ Θεὸς εἶναι παντεπόπτης, πανταχοῦ παρὼν καὶ πανταχοῦ ἐνεργῶν, τὰ πάντα ἐπιστάμενος καὶ τὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΕΡΤΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΥ ΚΑΙ ΘΗΡΗΤΙΚΗΣ ΚΟΝΤΑΡΙΝΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΤΟΜΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

πάντα ὄρῶν· οὐδὲν τὸν διαφεύγει, τὸ ἐλάχιστον τῶν διανοημάτων σου καὶ ἡ ἐλαχίστη τῶν βουλῶν σου τελοῦνται ὑπὸ τὸ ὅμμα αὐτοῦ· εἶναι ἐν τῷ πνεύματί σου οὐ μόνον διὰ τῆς ἐννοίας του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς διηνεκοῦς καὶ ἀλανθάστου μαρτυρίας του, εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ διὰ τῆς φωνῆς τῆς συνειδήσεως σὲ ἐπιδοκιμάζει ἡ ἐλέγχει κατὰ τὰ ἔργα σου, σὲ παρακολουθεῖ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς ζωῆς σου, καὶ μετὰ θάνατον σὲ βραβεύει ἡ τιμωρεῖ κατὰ τὴν ἀξίαν σου. Δύνασαι ν' ἀμφιβάλῃς ὅτι ὁ Θεὸς ὅστις ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν τὴν δικαιοσύνην, δὲν θέλει εἶναι δικαιος πρὸς ἡμᾶς; Ἡ ὀπόλυτος δικαιοσύνη δὲν περιλαμβάνεται ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἀγαθότητι; "Οχι, φίλτατέ μοι, ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἐν ιδανικὸν ἄνευ πραγματικῆς ὑπάρξεως, οὔτε ἡ ιδανίκευσις τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τῶν περιφημοτέρων³ σοφιστῶν τῆς ἐποχῆς μας εἶπεν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐλάττευε μέχρι τοῦδε τὴν σκιάν της ἡ φαντασία, ἔτερος εἶπεν, ἐδημιούργησεν ἄνθρωπον τέλειον, καὶ τὸν ἐλάττευσεν ως Θεόν. Δὲν εἶναι γελοῖαι αἱ ἀξιώσεις αὗται τῆς ψευδοῦς καὶ ἐπιπολαίου ἐπιστήμης, ἥτις παραγνωρίζει καὶ τὴν ιστορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ἀλήθειαν; Βεβαίως ὁ ἀνθρώπος ἐλάττευσε τὸ ιδανικὸν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς

πολυθείας, καθὼς ἐλάτρευσε τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, τὰ ζῷα, τὰ φυτά, τὸν ἥλιον, τοὺς ἀστέρας καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ποταπώτερα καὶ μηδαμινώτερα. Τοῦτο μόνον σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πλανᾶται καὶ παραλογίζεται καὶ παρεκτρέπεται εἰς τὰ αἰσχρότερα ἔργα. Ἐλλὰ τὸ δόγμα τοῦ ἔνος καὶ μόνου Θεοῦ, ποιητοῦ τοῦ παντὸς καὶ πατρὸς τῆς ἄνθρωπότητος ἀνέτειλεν ἀπ' ἀρχῆς ἐν τῷ ὄρεῖοντι τῆς ἱστορίας, καὶ ἀνεφάνη πάντοτε μᾶλλον ἡ ἡττον ἐκπεφρασμένον καὶ καθαρὸν εἰς τὰς διδασκαλίας τῶν σοφωτέρων καὶ ἐναρετωτέρων ἀνδρῶν πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς ἔθνους, καὶ εἶναι καὶ τὴν σήμερον τὸ πρῶτον ἄρθρον τῆς πίστεως τῆς ἐκλεκτοτέρας μερίδος τῆς ἄνθρωπότητος. Καὶ ἡ πίστις αὕτη δὲν εἶναι τυφλὴ καὶ ἀδικαιολόγητος, εἶναι ἡ καθαρωτέρα ἐκλαμψίς αὐτοῦ τοῦ λόγου· τὸ δὲ ἀντικείμενον αὕτης εἶναι τόσῳ πραγματικόν, ώστε χωρὶς αὐτοῦ οὐδεμίαν πραγματικότητα δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν, εἶναι ἡ ὑψηστη πραγματικότης. Ἐὰν ὁ κόσμος, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ οἱ νόμοι ὑφ' ὧν διέπονται εἶναι πραγματικά, πραγματικὸν εἶναι καὶ τὸ πρῶτον αἴτιον αὐτῶν, καὶ μάλιστα τὸν κόσμον ἡδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν μὴ ὑπάρχοντα, ἡ ὑπάρχοντα ἄλλως ἡ ὡς ὑπάρ-

ΠΑΝΤΕΛΗΜΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΝ
ΓΙΑΝΝΕΑΣ ΦΙΛΟΦΡΑΝΤΙΚΗΣ ΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΤΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΘΗΡΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣ

χει, διότι τοιαύτη είναι ἡ φύσις τοῦ ἐνδεχομένου, οὐδὲν ἐν αὐτῷ ἀναγκαῖον· ἦδυνατο ὁ Θεὸς νὰ μὴ δημιουργήσῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ὁ Θεὸς θὰ ὑπῆρχε πάντοτε ως ὑπάρχει, διότι τοιαύτη είναι ἡ φύσις τοῦ ἀπείρου. Καὶ ίδοù διατί είναι παραλογισμὸς νὰ συγχέῃ τις τὸ ιδανικὸν μετὰ τοῦ ὑπερτάτου ὅντος. Τὸ ιδανικὸν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ, είναι ἡ διὰ τῆς φαντασίας ἀνύψωσις αὐτοῦ εἰς ἀνώτερον βαθμὸν τελειότητος, ἀλλ' ὅσῳ καὶ ἀν ἀνυψωθῆ, τὸ πραγματικὸν είναι πάντοτε πεπερασμένον, καὶ ὁ Θεὸς είναι ἀπειρος. Νοεῖς, φίλε μου, τὴν σχέσιν τῶν δύο τούτων ὅρων, τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πεπερασμένου; Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει ἀντίφασις· ὁ πρῶτος είναι ἡ ἄρνησις τοῦ δευτέρου, καὶ ὅσῳ καὶ ἀν τελειοποιηθῆ οὗτος διὰ τῆς καλλιτεχνίας, οὐδέποτε ταυτίζεται τῷ πρώτῳ, ἡ μεταξὺ αὐτῶν ξύναντιότης διαμένει ἀσυμβίβαστος. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ πρώτου αἴτιου εύρισκωμεν δύναμιν, λόγον, βουλήν, ἐλευθερίαν, ἀγάπην, τούτο συμβαίνει διότι ἐν τῷ αἴτιῷ πρέπει νὰ είναι ἡ ἀρχὴ τοῦ αἴτιατοῦ, ἄλλως οὔτε αἴτιον ὑπάρχει οὔτε αἴτιατόν, ἀλλὰ τὰ προσόντα ταῦτα δὲν είναι διόλου ιδανίκευσις τῶν ἡμετέρων, είναι ἐξ ἀγόμενα τῆς ἐννοίας τοῦ ἀπείρου, διότι ἐν αὐτῇ περιέχον-

ταῖς ἄλλη ἡ πηγὴ αὐτῶν, ἄλλη ἡ φύσις, ἄλλη
ἡ ἐνέργεια. Διὰ τοῦτο ὁσάκις λαλοῦμεν περὶ τῆς
ἐνέργειας ταύτης, πρέπει νὰ λησμονήσωμεν πῶς
τά ἀνάλογα προσόντα ἐνεργοῦσιν ἐν ἡμῖν. Καὶ
τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς ἄλλην ἀπορίαν τῆς ἐπιστολῆς
σου, διότι καθὼς αἱ ἐνστάσεις τοῦ σκεπτισμοῦ εἴ-
ναι ἄλληλένδετοι καὶ ἀμοιβαίως προκαλοῦνται,
παρομοίως ἄλληλένδετοι εἶναι αἱ ἀνασκευάζουσαι
αὐτὰς ἄλληθειαι καὶ ἀμοιβαίως ὑποστηρίζονται.
Ἐρωτᾶς πῶς ὁ Θεὸς εἰσακούει τῶν δεήσεών μας,
πῶς ἀποφασίζει, πῶς θέλει διὰ πρὸν δὲν ἥθελεν·
ἄλλ' ἐλησμόνησας, φαίνεται, διὰ παρὰ Θεῷ δὲν
ὑπάρχει οὔτε διαδοχή, οὔτε ἄλλοισις, οὔτε
χρόνος, διὰ καθὸ ἀπειρος εἶναι ἀΐδιος καὶ ἀναλ-
λοίωτος καὶ καθ' ὅλα τέλειος. Τὸ πῶς τῆς ἐνέρ-
γειας, τῆς δυνάμεως, τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγα-
θότητος, αὐτοῦ οὔτε γνωρίζομεν, οὔτε θέλομεν
ποτὲ γνωρίσει· τοῦτο μόνον ἡξεύρομεν, καὶ τοῦτο
ἀρχεῖ, διὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ δὲν εἶναι ως ἡ
ἀνθρωπίνη, οὐδὲν ἔχει τῶν ἐλλειμμάτων, οὐ-
δεμίαν τῶν ἀδυναμιῶν τῆς ἡμετέρας ἐνέργειας.
Καθὼς δὲν ἡξεύρομεν πῶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πα-
ρήγαγε τὸν κόσμον εἰς τὸ εἶναι, πῶς διὰ τῆς
παντοδυναμίας του τὸν ἐποίησεν, ἀν καὶ δὲν
ἀμφιβάλωμεν διὰ τὸν ἐποίησε, παρομοίως δὲν

ἡξεύρομεν πῶς τὸν συγχρατεῖ καὶ τὸν διοικεῖ διὰ τῆς προνοίας του, ἀν καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν δτὶ οὐχὶ τύχη ἀλλὰ τῇ προνοίᾳ αὐτοῦ τὰ πάντα διέπονται. "Οτε λοιπὸν ἀποτεινόμεθα πρὸς αὐτὸν δι' ἐλλόγων καὶ οὐχὶ παραλόγων δεήσεων, ἀγνοοῦμεν πῶς καὶ πότε εἰσακούονται, καὶ διατί δὲν εἰσακούονται, ἀν καὶ δὲν πρέπει ν' ἀμφιβάλωμεν δτὶ πάντα ταῦτα δὲν γίνονται ως πᾶρ' ἀνθρώποις, ἀλλὰ μετ' ἀπερίου δυνάμεως καὶ σοφίας καὶ ἀγαθότητος. Μὴ φοβηθῆς λοιπὸν ν' ἀποταθῆς πρὸς τὸν Θεόν, ως πρὸς τὸν οὐρανιον πατέρα σου, ἐν πλήρει ἔμπιστοσύνῃ, καὶ μὴ ἀμφιβάλῃς δτὶ ἀκούει τὰς δεήσεις σου, καὶ τὰς εἰσακούει, δτε εἴναι δίκαιον νὰ τὰς εἰσακούσῃ. Καὶ μὴ νομίσῃς δτὶ ἔχει ἀνάγκην ν' ἀνατρέψῃ τοὺς νόμους τῆς φύσεως διὰ νὰ τὰς εἰσακούσῃ· πάντα προεῖδε, πάντα προδιέταξε καὶ συνδιέταξε· τοῦτο καὶ οὐδὲν ἔτερον σημαίνει ἡ λέξις πρόνοια. 'Αφ' ἐτέρου, τί γνωρίζομεν ἡμεῖς ἐκ τῶν νόμων νοῦ χόσμου; πῶς τολμῶμεν νὰ εἴπωμεν τί εἴναι νόμος, καὶ τί ἔξαιρεσις, ἐὰν ὑπάρχωσιν ἔξαιρέσεις, ἐὰν εἴναι ἔξαιρέσεις δσαὶ φαίνονται ἡμῖν τοιαῦται, καὶ πῶς ν' ἀμφιβάλωμεν δτὶ αὗται μετὰ τῶν γνωστῶν ἡμῖν νόμων συναρμολογοῦνται. Πᾶσαι οἱ περὶ τῶν ζητημάτων τούτων ἀποροῦσι ἡμῶν ἐκ μιᾶς